

Yeni Ekonomide Devletin Yönü : E-Devlet

Hasan AYKIN

I- GİRİŞ

Bilgi ve iletişim (bilişim) teknolojilerinde yaşanan hızlı değişim ekonomik ve toplumsal yaşamı çok yönlü olarak etkilemektedir. Değişimin çok hızlı olması, değişime verilen isimler ve yapılan nitelermelerde de kendini göstermektedir. Örneğin, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmenin hakim olduğu ekonomi, dijital ekonomi, internet ekonomisi veya yeni ekonomi gibi değişik şekillerde adlandırılmaktadır.

Günümüzde ekonominin en belirgin vasfının yeniliklerin hızlanarak sürekli hale gelmesi olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla, günümüz ekonomisini¹; yeniliklerin, eskisine oranla, çok daha belirgin hale geldiği "yeni ekonomi" (new economy) olarak isimlendirmek daha uygun olacaktır.

Yeni ekonomide, enformasyonun üretilmesi, kodife edilmesi ve çok uzak mesafelere, çok düşük maliyetlerle aktarılabilmesi büyük önem taşımaktadır. Çünkü, yeniliklerin benimsenmesi için yayılması esastır. Bu görev yeni ekonomide, büyük oranda, "internet" aracılığı ile yerine getirilmektedir.

Bilgi ve iletişim teknolojisinin üretimde yoğun olarak kullanılmaya başlaması, zamandan tasarruf sağlama, işlem ve mönü maliyetlerini azaltma, depolama masraflarının en aza indirilerek tam zamanında (*just in time*) üretim yapılmasına olanak tanıma ve daha pek çok yönleri ile verimlilik artışlarını gündeme getirmektedir. Amerika Birleşik Devletleri gibi, yeni ekonominin en yoğun bir şekilde biçimlendiği ülkelerde, özellikle enformasyon teknolojisi üreten

Hasan AYKIN: 1970 Dörtyol/HATAY doğumlu olup, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur. Halen Maliye Bakanlığı'nda Maliye Müfettişi olarak görev yapmaktadır.

¹ Buradaki günümüz ekonomisi nitelemesinin, gelişmiş batı ülkelerinde hakim olan kapitalist ekonomi sistemini ifade etmekte olduğunu belirtmekte fayda vardır. Tüm dünya birlikte dikkate alındığında, hala ilkel ekonomi şartlarında yaşayanların bulunması böyle bir belirtmeyi zorunlu kılmaktadır.

ve kullanan endüstrilerdeki verimlilik artışları ve fiyat düşüşleri, ekonominin genelindeki verimlilik ve enflasyon oranı üzerinde olumlu etkide bulunmaktadır.

Yeni ekonomi ile birlikte küreselleşme ön plana çıkmakta, firmaların dev uluslararası şirketler haline geldiği görülmektedir. Her yenilik, sahibine monopol gücü vermekte, bu ise serbest piyasa ekonomisinin niteliği ve bu piyasada devletin rolünün ne olması gerektiği konusunu gündeme getirmektedir. Küreselleşme ile birlikte vergi gelirlerinde yaşanacak erozyonlar da, hükümetlerinin üzerinde düşünmesi gereken konular arasında yer almaktadır.²

Hukuk sisteminin ekonomik gelişmelerin gerisinde kalması, bir yandan hukuksal boşluklar doğururken, diğer yandan ekonomik gelişmenin yönü ve hızı üzerinde dolaylı ya da dolaysız etkide bulunmaktadır.

Çalışmamızda, "yeni ekonomi" ana hatları ile irdelendikten sonra, yeni ekonomide devletin yönü, yani elektronik devlet (e-devlet) konusu üzerinde durulacaktır.

II- YENİ EKONOMİ

Yeni ekonomi; son 15 yılda ekonominin kurallarında, fonksiyonlarında ve yapısındaki niteliksel ve niceliksel dönüşümü ifade etmekte olup bilgi ve fikir temellidir. Yeni ekonomi, siber bağlantıların, ekonomik çoğaltanların ve "sınırsız" ulus ötesi faaliyetlerin ekonomisi olarak görülmektedir. Bir bütün olarak yeni ekonomi ilk bakışta görüldüğünden çok daha karmaşık bir yapı arz etmektedir³.

Yeni mesleklerin ortaya çıkması ve yaşam standartlarının artmasının yeni ekonomideki anahtarı, ürün ve hizmetlerin yenilikçi fikirler ve teknoloji ile donatılmalarıdır. Bu ekonomide risk ve belirsizlik hakimdir ve kurallar ciddi bir şekilde değişmektedir⁴. Yeni ekonomiyi tanımlayan temel karakteristikler, endüstri ve mesleklerde kökten değişimler, dinamik müteşebbislik ve küreselleşme olarak ortaya çıkmaktadır. Tüm bu özellikler enformasyon teknolojisindeki gelişmelerle sürekli olarak daha aşırı boyutlara taşınmaktadır⁵.

Yeni ekonomide, insanların ellerinden ziyade beyinleri ile çalışmaları söz konusudur. İletişim teknolojisinin hakim olduğu bu dünyada, bireysel rekabet söz konusu olup, yenilik seri üretimden daha öncelikli ve önemlidir. Yatırımlar yeni makinelerden çok, yaratıcılık ve yeni konseptler üzerine yapılır. Böyle bir ortamda, çok hızlı değişimin sürekliliği esastır. Yeni ekonomi, yeni rekabet koşulları, yeni tip organizasyonlar ve yeni yönetim tekniklerini de beraberinde getirmektedir.

² Luc Soete & Bas Ter Weel, **Globalization, Tax Erosion and the Internet**, MERIT, October 1998 ve Vito TANZI, "Globalization and the Work of Fical Termites", *Finance and Development*, Marh 2001, Volume 38, Number:1.

³ Kenicshi Ohmae, **Görünmeyen Kıta: Yeni Ekonominin Dört Stratejik Buyruğu**, Türk Henkel Dergisi Yayınları: 13, İstanbul, 2000, S. 307.

⁴ http://www.neweconomyindex.org/section1_intro.html

⁵ Robert D. Atkinson & Others; "The States and the New Economy", *Monthly Labor Review*, November 1999, p. 78.

Yeni ekonomiyi niteleyen özellikler arasında, endüstriyel ve mesleki yaşamda değişim, müteşebbislik konusunda beklenmedik derecede dinamizm ve rekabet, hızlı bir şekilde küreselleşme ile tüm bunlara denk biçimde enformasyon teknolojisinde devrimci fırsatlar yer almaktadır. Yeni ekonomideki temel yapısal değişikliklerden birisi, dinamizm, sürekli yenilik ve hızın bir norm haline gelmesidir. Örneğin otomobil sektöründe bir konsept'in oluşturulması 1990'da 6 yıl sürerken, bugün bu süre 2 yıla inmiştir⁶.

Yeni ekonominin bir özelliği de sadece teknoloji alanında meydana gelen değişimler değil, aynı zamanda teknolojilerin yayılma hızının artmış olmasındadır⁷. Yayılma, yeniliklerin yaratıcısı ve diğer kullanıcılar tarafından benimsenmesidir⁸. Yeni ekonomide, iletişim teknolojisindeki gelişmeler neticesinde, sektörler yeniliklerden hızla haberdar olmakta ve yeniliklerin yayılma süreci eskisine göre çok daha hızlı olmaktadır. Bu ise ekonomideki belirsizliğin, dolayısıyla da fırsatların daha da artması anlamına gelmektedir.

Neoklasik, Schumpeteryan ve Penrosyan bakış açılarıyla firmalara bakıldığında, yeni ekonomideki firmaların Schumpeteryan ve Penrosyan firma yaklaşımına daha yakın olduğu söylenebilir. Neoklasik firma yaklaşımında üretim teknolojisi, rekabet stratejileri, örgütlenme veya kapitalist sistemin dinamikleri üzerinde durma çabası söz konusu değildir. Schumpeteryan bakış açısında, genel dengenin fiyat teorisi bir kenara bırakılarak, müteşebbis ve yenilik ön plana alınmıştır. Ancak Schumpeter de, tek başına firmanın organizasyonu olgusuyla ilgilenmemiştir. Sadece Penrosyan bakış açısında, işletmenin büyümesinde firmanın iç dinamikleri üzerinde durulur ve seri üretimden esnek üretime geçiş ve yeni örgütlenme şekilleri öne çıkarılır⁹.

Yeni ekonomide müteşebbisin Schumpeteryan müteşebbise uygun olduğunu söylemek mümkündür. Schumpeter'e göre girişimci, üretim faktörlerini bir araya getiren bir yönetici, sermayesini piyasaya belirli bir risk alarak sunan bir kapitalist değil, üretim faktörlerini yeni bir şekilde bir araya getiren, yeni bir malı piyasaya süren, yeni üretim teknikleri deneyen, yeni pazarlar keşfeden, kısaca, yenilikleri yaratan unsurdur¹⁰. Schumpeter, gelişmenin ve karın ancak girişimcinin elindeki mevcut kaynakları yeni bir şekilde bir araya getirerek yeni pazarlar keşfederek ya da yeni bir malı piyasaya sunarak ortaya çıktığını ve ekonomiye dinamizm kazandırdığını vurgulamaktadır¹¹.

⁶ <http://www.neweconomyindex.org/states/introduction.html>

⁷ Jonathan Coppel, **E-Commerce: Impacts and Policy Challenges**, OECD Economics Department Working Papers No:252, ECO/WKP, 2000/25, p.19.

⁸ Tuncer Bulutay, **Teknoloji ve İstihdam**, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 10 Aralık 1996, s. 34.

⁹ Michael Best, **The New Competition; Institutions of Industrial Restructuring**, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1993, p. 106.

¹⁰ A. Dinç Alada, **İktisat Felsefesi ve Belirsizlik**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2000, s. 158.

¹¹ Yüksel Ülken, **Fiyat Teorisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993, s. 413.

Yukarıda yer verdiğimiz özellikleri dikkate alarak yeni ve eski ekonomiyi aşağıdaki ana konular itibariyle karşılaştırmak mümkündür.

YENİ VE ESKİ EKONOMİ İÇİN TEMEL KARAKTERİSTİKLER		
KONU	ESKİ EKONOMİ	YENİ EKONOMİ
Ekonominin Genel Karakteristiği		
Piyasalar	Sabit, Denge	Dinamik
Rekabetin Boyutu	Ülke içi	Küresel
Organizasyon Yapısı	Hiyerarşik ve Bürokratik	Network ağına bağlı ve müteşebbislik ön planda
İşlerin Potansiyel Coğrafi Seyyaliyeti	Düşük	Yüksek
Bölgeler arası Rekabet	Düşük	Yüksek
Endüstri		
Üretim Organizasyonu	Seri Üretim	Esnek Üretim
Üretimin Anahtar Faktörü	Kapital/İşgücü	Yenilik/Bilgi
Teknoloji Hareketinin Anahtarı	Makineleşme	Dijitalleşme
Rekabet Avantajının Kaynağı	Ölçek ekonomisinde maliyetlerin azaltılması	Yenilik, kalite, piyasaya zamanında ürün ve maliyetleri azaltma
Araştırma/Yeniliğin Önemi	Orta düzeyde	Yüksek
Diğer Firmalarla İlişkiler	Tek başına hareket	İşbirliği ve ortaklık
Çalışanlar		
Ana Politika Hedefi	Tam İstihdam	Yüksek Ücret ve Gelirler
Vasıf	Meslekte uzmanlaşma	Çok vasıflılık ve çapraz eğitim
Eğitim	Bir konuda uzman	Ömür boyu öğrenme
Çalışan- Yönetici İlişkisi	Hasım	İşbirliği esaslı
İstihdamın Yapısı	Dengede, sabit	Risk ve fırsatlarla dolu
Hükümet (Kamu)		
Özel-Kamu İlişkileri	Mükellefiyet ve Zorlama esaslı	Yenilik ve Gelişme için Firmalara Yardımcı olma
Düzenleme	Yönet ve Kontrol et	Piyasanın etkinliği için hizmet etmek ve esneklik

III- YENİ EKONOMİ VE BİLGİ (KNOWLEDGE)¹²

Yeni ekonominin temel girdilerinden biri bilgidir. Bu nedenle kısa da olsa ayrı bir başlık altında bu konu üzerinde durulmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bilginin son birkaç on yıl içerisinde üretimin esas gücü olduğu yaygın bir şekilde kabul edilmektedir¹³. Yeni ekonominin üzerinde kurulduğu ana unsur bilgidir. Bu yönüyle yeni ekonomi aynı zamanda "bilgi temelli ekonomi" (*The Knowledge-Based Economy*) olarak da nitelendirilebilir.

Geleneksel üretim fonksiyonu emek, sermaye, materyal ve enerji üzerine yoğunlaşır. Bilgi (knowledge) ve teknoloji üretimde dışsal değişkenlerdir. Yeni analitik yaklaşımlar bilginin üretim fonksiyonuna daha doğrudan dahil edilebilecek şekilde oluşturulmaktadır. Bilgiye yapılan yatırım, diğer üretim faktörlerinin verimliliğini, yeni ürünler ya da süreçler oluşturmak suretiyle, artırabilmektedir. Bilgiye yapılan yatırımın geliri artırması özelliği, bunun uzun dönemli ekonomik büyümenin anahtarı olması sonucunu doğurmaktadır¹⁴.

Bilginin ekonomide önemli bir yere sahip olması yeni bir konu değildir. A. Smith, uzman kişilerin yapılan işe büyük katkı sağladığı hususuna vurguda bulunmuştur. Friedrich List bilginin oluşturulması ve dağıtımında etkili olan kurum ve altyapıların üretken güçlerin gelişmesine katkı sağlayacağı hususuna vurgu yapmıştır. Schumpeterian düşünceye göre, yenilik ekonominin dinamizmini sağlayan ana güçtür¹⁵.

Neoklasik üretim fonksiyonunda, daha fazla sermaye ilave edildiğinde verim azalır. Teknolojik ilerleme ekonominin motoru olarak dikkate alınmasına rağmen, teknolojik süreçle ilgili tanımlama ve açıklama yapılmamıştır. Yeni büyüme teorilerinde süreçlere bilgi ve teknolojinin dahil edilmesiyle, daha fazla sermaye ilavesi neticesinde azalan verimler değil, artan verimler söz konusudur.

Teknolojik değişme çalışanların sürekli eğitim ve yetiştirilmeleri, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yatırım yapılması ve yeni bir örgütlenme modeli oluşturulmasıyla birlikte marjinal verimliliğin artması sonucunu vermektedir. Uzun dönemli analitik çalışmalar, bilgiye yapılan yatırımın verimliliği artırdığını göstermiştir. Bu bulgular, üretim, mübadele ve malların kullanımı ile ilgilenen neoklasik denge modelinin; üretim, mübadele ve bilginin kullanımı konuları ile ilgilenmesi önerisini gündeme getirmiştir. Ancak, bilginin standart

¹² Yeni ekonominin temel girdisi bilgidir. Bu nedenle kısa da olsa, ayrı bir başlık altında bu konu üzerinde durulma gereği duyulmuştur.

¹³ J. F. Lyotard, *Postmodern Durum*, (Çeviren: Ahmet Çiğdem), Vadi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1994, s. 20.

¹⁴ OECD, *The Knowledge-Based Economy*, OECD/GD 96-102, Paris 1996, p.11.

¹⁵ OECD, p. 11.

üretim fonksiyonuna dahil edilmesinde güçlükler bulunmaktadır. Her şeyden önce bilgi, ekonominin temel bazı ilkelerine, örneğin kıtlık gibi, uygun düşmemektedir. Bilgi ve enformasyonun genel karakteri, bol olmasıdır. Kıtlık, bilginin uygun şekilde kullanılması konusundadır. Ayrıca bilginin standart ekonomik objeler gibi işleme tabi tutulması da kolay değildir. Bilginin satın alınması güçtür, çünkü, alıcı ve satıcının ne aldığı ve sattığı konusunda asimetrik bir durum söz konusudur. Ayrıca bazı bilgiler kolaylıkla üretilip dağıtılabılırken bazı bilgilerin bir organizasyondan diğerine nakledilmesi mümkün değildir¹⁶.

Burada bilginin enformasyondan daha geniş bir anlama sahip olduğunu da söylemek gerekir. Enformasyon bilginin "*ne bilindiği*" ve "*niçin bilindiği*" kısmını içerir. Oysa bunlara ilaveten "*nasıl bilindiği*" ve "*kimin bildiği*" de önemlidir. Ve bunların tamamı birden bilgiyi ifade eder.

Enformasyon teknolojisindeki gelişme "*ne bilindiği*" ve "*niçin bilindiği*" sorularına cevap verme ihtiyacını karşılar. Enformasyon ve iletişim teknolojilerinin varlığı gerçek bilginin sınıflandırılması sürecini hızlandırır. Kodife edilebilen ve enformasyon şekline dönüştürülebilen tüm bilgiler çok uzak mesafelere çok düşük maliyetlerle transfer edilebilmektedir. Böylece kodife edilmiş bilginin ya da enformasyonun üretildiği ve dağıtıldığı bir enformasyon toplumu ortaya çıkmaktadır. Dijital devrim, bilginin kodife edilerek paylaşılmasını hızlandırarak toplumun bilgi stokunu artırmaktadır¹⁷.

Bilginin üretim fonksiyonuna dahil edilmesi çabasıyla birlikte, bilginin nasıl bir mal olduğu sorusu da gündeme gelmektedir. Stiglitz, bilginin kamusal, hatta küresel nitelikte bir kamusal mal olduğunu görüşünü dile getirmektedir¹⁸.

IV- YENİ EKONOMİDE DEVLET: E-DEVLET¹⁹

Günümüzde kamu, istihdam, harcama ve gelirler açısından ekonomideki en büyük aktördür. Ekonomide meydana gelen değişim ve dönüşümler bir taraftan kamunun değişim ve dönüşümünü sağlarken, diğer taraftan kamunun dönüşüm derecesinden etkilenecektir. Bu nedenle yeni ekonomide devletin dışlanması mümkün değildir. Aksine devletin yeni ekonomik ortamda aktif rol alması gerekmekte, her şeyden önce kendisinin yaşanan dönüşüme ayak uydurması, e-devlet haline gelmesi gerekmektedir.

¹⁶ OECD, 1996, p. 11.

¹⁷ OECD, 1996, p.13.

¹⁸ Joseph Stiglitz, Senior Vice President and Chief Economist, **Public Policy for a Knowledge Economy** (speech), The World Bank Group London, U.K., January 27, 1999.

¹⁹ Bu bölüm, United Nations Conference On Trade and Development (UNCTAD)'ın **E-COMMERCE AND DEVELOPMENT REPORT 2001** adlı Raporunun İnternet Baskısının Beşinci Bölümü'nün geniş bir özetidir. Rapor hakkında ayrıntılı bilgi için <http://www.unctad.org/en/pub/ps1ecdr01.en.htm> adresine bakılabilir.

Elektronik devlet ya da kısaca "e-devlet" kavramının kullanımının yaygınlaştığı görülmektedir. Amerikada kavram "On-Line Government" şeklinde yasalara da girmiş durumdadır²⁰.

Geniş anlamıyla e-devlet, enformasyon ve telekomünikasyon teknolojilerinin özellikle de internetin kullanıldığı ve bu sayede vatandaşların, özel kesimin ve kamu kesiminde çalışanların faydalanması amacıyla kamusal hizmetlere erişim ve bu hizmetlerin sunulmasının geliştirilerek daha kaliteli hale geldiği bir devlet olarak tanımlanabilir²¹.

IV.1- KAMUNUN ELEKTRONİK ORTAMA UYUMUNUN YAVAŞ OLMASININ NEDENLERİ

Devlet tarafından enformasyon teknolojilerinin kullanılması tek başına yeni bir durum değildir. Tersine, devlet organları enformasyon teknolojilerinin ilk ve en büyük kullanıcılarıdır. **Ancak çok sayıda ana bilgisayar kullanarak ücret bordroları düzenlenmesi veya vergi toplanması, hatta her bir kamu görevlisinin masasına bir bilgisayar konulması, geleneksel bir bürokrasinin e-devlete dönüşmesini temin etmez. İnternet, zaman ve mekan engellerini kaldırmak ve birçok kaynaktaki sınırsız enformasyonu sanal ortamda bir araya getirmek suretiyle, devletin yeniden organize olmasını sağlamakta ve devlet hizmetlerini ağ üzerinde birbirine bağlayarak kullanıcı odaklı, şeffaf ve etkili hale getirmektedir.** Ancak, genel olarak kamunun kendini internete ciddi bir şekilde uyumlu hale getirme hızı özel kesiminkine göre oldukça yavaş olmaktadır. Bunun nedenleri çeşitlidir.

Birincisi, kamudaki işlemlerin karmaşıklığı ve boyutu kamudaki e-devlet uygulamalarının görece olarak daha yavaş olmasına neden olmaktadır. Kamunun birçok birimi tarafından sunulan hizmetler önemli sayıda kişiyi etkiler, politik ve sosyal olarak hassasiyetler içerir. Ayrıca hükümetlerin değişik seçmen kitlelerini dikkate almaları söz konusudur. Devletin organlarının bütçesi, hizmetlerin kesintisiz ve aksamadan sunulmasına izin vermeyebilir. Bazen sırf bu nedenle, kamunun e-devlet şeklinde bir hizmet sunucusu haline gelebilmesi amacıyla, kamudaki işlemlerin yeniden yapılandırılması kaçınılmazdır.

İkincisi, internete erişimdeki eşitsizlik önemli bir politik sorundur. Kamudaki birimler, kendi müşterilerini seçemezler, hizmetlerinin herkese uygun olması gerekir. Bugün internet erişiminin çok yaygın olduğu ülkelerde bile, nüfusun sadece yarısı internete evinden erişebilmektedir. Kamu hizmetlerinin tüm vatandaşlar için eşit şekilde erişilebilir olması gerektiğinden, nüfusun önemli bir kısmının internete erişemediği ortam oluşuncaya kadar devlet organlarının tamamen on-line hizmet verir nitelikte olması mümkün değildir. Ancak garip bir şekilde, özellikle gelişmekte olan ülkelerde halkın internete erişimini artırma amaçlı politikalar e-devlet hizmetlerinin geliştirilmesiyle yakından ilişkilidir.

²⁰ USA, *On-Line Government in Massachusetts, A Report of the On-line Government Task Force*, <http://www.state.ma.us/itd/onlinegv/index.htm>

²¹ (UNCTAD)'in **E-COMMERCE AND DEVELOPMENT REPORT 2001**, p.

Üçüncüsü, kamu kesimi ile özel kesimin karşı karşıya olduğu saikler ve engellerde çok temel farklılıklar mevcuttur. Dot.com şirketleri ile veya interneti kullanan geleneksel rakipleri ile rekabetle karşı karşıya kalan bir şirket için internetin dışında kalmak pek cazip bir seçenek olmayacaktır. Bu durum, kamu kesimindeki mecburi müşterilere sahip birimler için nadiren gözlenir. Bazı demiryolu veya havayolu hizmetlerinde olduğu gibi dolaylı veya doğrudan ticari rekabet ortamında bulunan bazı kamu kesimi işletmelerinde bunun istisnaları elbette vardır ve bunların on-line hizmetleri bazen belirgin bir şekilde etkindir.

Sonuç olarak, kamuda internetin görece olarak daha az kullanılmasında örgütsel ve kültürel faktörlerde de etkilidir. Kamudaki tipik hiyerarşik yapı, çok esnek ve yatay örgütlenmiş özel sektörde göre daha az internetle uyumludur (internet-friendly). **İnternette birlikte, bilişim ve iletişimin özünde var olan şeffaflık ve hesap sorulabilirlik yönündeki dönüşüm ya da klasik örgütlenmeden dijital örgütlenme yönündeki değişim kamu kesimi için bir tehlike olarak algılanabilir. Bu algılama güvenlik ve kişisel gizlilik gibi yasal nedenlere dayanabileceği gibi, bürokratik yapı için bir riski de temsil edebilir.** Kamunun çeşitli birim ve bölümleri arasında e-devlet projelerinin sorumluluğu konusunda rekabetin olduğu iddia edilemez. En azından bu genel bir durum değildir. Otoriteye, kurallara ve geleneklere saygılı olmayı gerektiren kamu hizmetine ilişkin değerler, yaratıcılık ve becerisini işine katan internet ortamı ile uyumlu çalışanlar için pek gerekli olmayan şeylerdir. Kamu kesiminde risk alma ve yaratıcılık dijital ekonominin öncüsü şirketlerde olduğundan çok daha az ödüllendirilir. Ayrıca değişime karşı direnç, genellikle organize işgücüne sahip kamu sektöründe çok kolay bir şekilde destek bulabilir.

Yukarıda zikredilen nedenler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin her ikisi içinde eşit derecede geçerlidir. Ancak telekomünikasyon altyapısındaki eksiklikler, bilgisayar yetersizliği ve okur yazarlık oranının düşük olması, internetin potansiyelinden bihaber olmak ve yasal düzenlemelerdeki eksiklikler gelişmekte olan ülkelerde internet uygulamalarını engeller. Ayrıca, birçok gelişmekte olan ülke bütçesi için bu alanda yapılacak yatırımlar çok yüksek maliyetli olarak algılanır. Oysa kamu yönetimine yönelik olarak internet uygulamalarına (ve enformasyon ve telekomünikasyon teknolojilerine) yapılan yatırımlar net finansal kazanç oluşturabilir. UNCTAD'ın bu alandaki bazı tecrübeleri açık örnekler sunmaktadır.

Tüm bu nedenlere rağmen, e-devletin yıllar içindeki yükselişi e-ticarette olduğu gibi durdurulamaz bir nitelik kazanacaktır. Örneğin, Ağustos 2000 deki bir raporunda Forrester Research tarafından Amerika Birleşik Devletlerinde 2006 yılına kadar vergilerin %15 inin on-line olarak toplanacağı tahmini yapılmaktadır. Bu, 2000 yılındaki tablonun üç katı bir rakamı ifade etmektedir. Aynı raporda 2006 yılında, Birleşik Devletlerindeki tüm hükümetlerin 333 milyon on-line form alacaklarını hesaplamaktadır. Nisan 2000'de Gartner Grup, ABD'nin (federal hükümet ile eyaletler ve yerel yönetimler dahil) 2000 yılında e-devlet projelerini geliştirmek amacıyla 1,5 milyar \$ olan harcamasını 2005'te 6,2 milyar dolara çıkaracağını tahmin etmektedir. Bu şekildeki bir tahmin öngörülebilir ve tutarlı bir tahmindir. Çünkü dünyadaki e-ticaret ile ilgili eğilim de

benzer şekildedir. E-ticarette olduğu gibi e-devletteki gelişmeler de, ABD'den diğer gelişmiş ülkelere ve daha çok da gelişmekte olan ülkelere doğru yayılacaktır. Takip eden bölüm e-devlete yönelişin ardındaki nedenleri içermektedir.

IV.2- E-DEVLETE YÖNELMENİN ARDINDAKİ NEDENLER

Birçok ülkede e-devlete yönelmenin arkasındaki en önemli faktör kamudan bu yöndeki beklentilerin artmış olmasıdır. E-ticaret her geçen gün daha da artan bir biçimde insanların hayatlarının bir parçası haline geldikçe, kamu kesimi hizmetlerinin gecikmesiz ve özel sektör tarafından sunulan kalite standartlarına yakın bir şekilde sunulması daha da önem kazanmaktadır. Vatandaşlar gündüz-gece, günün 24 saatinde, evinden veya işyerinden ayrılmayarak, kolayısıyla zaman kaybetmeksizin işlemlerini yapmaya alıştıkça; kamu kesimindeki yöneticiler, vatandaşların müşteri olarak aldıkları hizmetlerin aynısını alma şeklindeki talepleri ve baskıları ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Daha önce e-devlet alanındaki yavaş gelişmenin nedeni olarak zikredilen kamunun örgütsel açıdan karmaşık bir yapıya sahip olması da çok daha uzmanlaşmış bir e-devlete olan ihtiyacı artırmaktadır. Birçok kamu kurumu, vatandaşların ve iş dünyasının faaliyetlerini herhangi bir şekilde etkilemektedir. Her bir kamu kurumunun kendi kuralları uygulamaları ve doldurulması gerekli formları vardır. Bu kural, uygulama ve formlar nedeniyle vatandaşlarla devlet arasındaki ilişki internetin imkanlarından faydalanan bir kamu ile birlikte ideal bir şekle dönüştürülebilir. Örneğin, ikamet adresinizi veya işyeri adresinizi değiştirdiğinizi farz edin. Bu durumda, vergi daireniz değişecek, çocuğunuz yeni bir okula kaydolacak, arabanızın plakası değişecek ve saire. Bu işlemler için gittiğiniz her kurumda sizden birbirinin aynı olan ancak pek de gerekli olmayan kimlik bilgileri, farklı biçimlerde ve farklı geçerlilik tarihlerine sahip olarak istenecektir. Bu gerçekçi olmayan ve uzun zaman alan form ve belgeler işlemleri gerektirecektir. İdeal bir durumda, yani tam olarak uygulanan e-devlette, ilgili kurumlara güvenlik Web sitesine ulaşma ve oradan gerekli bilgileri kontrol ederek gerektiğinde transfer etme imkanı tanınacak, bu ise birkaç dakikayı geçmeyecektir.

Kamu için on-line hale gelme konusundaki yönelimin ikinci nedeni, kamu sektörü üzerindeki **'daha azla daha çok yap'** şeklindeki politik baskıdır. Özel sektörde, şirketler sürekli olarak katma değer yaratan her bir işlemdeki maliyetleri en aşağı çekmek için yeniden örgütlenirler. Çok büyük miktarda finansal kaynağı kullanan ve önemli sayıda insan kaynağına sahip olan devlet için tasarruf yapılacak alanlar çok daha fazladır. Kamuda personel yönetimi ve mal tedarikinde sağlanacak tasarruflar kayda değer miktarda olacaktır. Tedarik hizmetini internet üzerinde yapan özel sektör şirketlerinde yüzde 20'lik maliyet azalması olduğu görülmüştür. Kamu kesiminin aynı oranda tasarrufu çok kısa bir süre içinde sağlayamayacağı doğrudur. İnternet teknolojisinin kullanılması sayesinde özel kesimde stok maliyetlerinde ciddi azalmalar olmuştur. Bu daha az yönetim maliyeti ve daha az finansman ihtiyacı anlamına da gelmektedir. Benzer yansımalar gecikmeli de olsa kamu da görülecektir.

Ekonominin rekabet gücünü tüm yönleri ile artırma ihtiyacı da, kamu kesiminin internet uygulamalarını yaygınlaştırmasını gerektirmektedir. Milli kaynakların önemli bir kısmını kullanmasından öte (Dünyada kamu kesiminin tüketim harcaması ortalama gayrisafi milli hasılanın yüzde 15'idir.) e-devlet, firmalar için e-ticaret uygulamaları açısından bir örnek ve teşvik unsuru olacaktır. Böylece, etkinlik ve verimlilik ekonominin tümüne yayılacaktır. **Nasıl eski ekonomik sistemde iyi işleyen kamu kesimi ekonomik gelişmede anahtar rol oynuyorsa, yeni ekonomide iyi bir e-devlet aynı rolü oynayacaktır. İyi işleyen bir e-devlet yabancı sermaye için de bir cazibe oluşturacak ve yabancı sermayenin ülkeye girişine zemin hazırlayacaktır.**

Yukarıda sayılan ve sayılmayan nedenler karar vericilerin fikirlerinin değişmesinde etkili olmaktadır. Son zamanlara kadar bir çok hükümet için temel yaklaşım e-ticaret için uygun bir ortam oluşturma şeklinde idi. Kamunun e-ticaret konusunda hukuki anlamda uygun ortam oluşturma yönündeki yaklaşımları (elektronik sözleşme, müşterinin korunması, vergi ve gizlilik gibi hukuki düzenlemeler gibi), telekomünikasyon hizmetlerinin rekabete açık hale gelmesi ve nüfusun internet kullanma becerisinin artırılması gibi alanlardaki sorumlulukları halen devam etmektedir. Bununla birlikte kamu yöneticileri artık bu sayılanların yeterli olmadığını farkına varmışlardır. Kamu (özellikle gelişmiş ülkelerde ve temel konularda), kendisinin e-devlete dönüşümü yönünde stratejiler oluşturmakta ve gelişmeleri görmek açısından kendisine hedefler tayin etmektedir.

Aşağıdaki tablo G-7 ve diğer bazı ülkelerde e-devlet olma yolunda yapılan çalışmalara ilişkin veriler ve hedefleri içermektedir.

ÜLKE	Elektronik Hizmetler ve Açıklanan Hedefler
ABD	2003 yılına kadar kamu hizmet ve dosyalarına kamu kurumlarının erişimini sağlamak. Formların kamuya elektronik ortamda sunulmasını mümkün kılmak.
Almanya	Çok yüksek seviyede hedefler yok. Bazı birimlere ait tayin edilmiş hedefler mevcut.
Avustralya	2001 sonuna kadar Federal Hükümetin uygun tüm servislerinin elektronik ortamda kullanıma açılması.
Fransa	Yönetim kademesinin kamu hizmet ve dosyalarına ulaşmalarını mümkün kılmak.
Finlandiya	Formların ve taleplerin önemli bir kısmının 2001 yılı sonuna kadar elektronik ortamda gerçekleştirilmesi.
Hollanda	2002 yılı sonuna kadar kamu hizmetlerinin yüzde 25'inin elektronik ortamda sunulması.
İngiltere	2005 yılı sonuna kadar kamu hizmetlerinin tamamının elektronik ortamda yürütülmesi.
İrlanda	2001 yılı sonuna kadar en karmaşık ve içiçe geçmiş hizmetlerin elektronik ortamda yürütülmesi.
İsveç	Yüksek seviyeli hedefler yok. Bazı birimlerin tayin edilmiş hedefleri mevcut.
İtalya	Yüksek seviyeli hedefler yok. Bazı birimlerin tayin edilmiş hedefleri mevcut.
Japonya	2003 yılı sonuna kadar gerek kamu gerekse vatandaşlar tarafından yapılacak tüm başvuru, tescil ve diğer idari işlemlerin internet kullanılarak on-line şekilde yapılması.
Kanada	2004 yılı sonuna kadar temel kamu hizmetlerinin tümünün on-line olarak sunulması.

IV.3- E-DEVLET OLARAK HİZMET SUNMA NEYİ İFADE EDER?

Popüler bir arama motorunda kamu kurumlarına ait web siteleri için arama yaptığınızda, birçok ülkede kamuya ait binlerce web sitesi bulunacaktır. Ancak bu sitelerin hepsi aynı nitelikte değildir. Kamuya ait web sitelerini beş kategoriye ayırmak mümkündür:

1- Kurumla İlgili Çok Temel Bilgileri İçeren İşlevsiz Siteler Kategorisi

Kamuya ait web sitelerinden bir kısmı sadece internette arz-ı endam eder. Sitenin ilgili olduğu kamu kurumuna ilişkin çok temel bilgiler içeren birkaç sayfa ihtiva eden bu siteler, genellikle düzenli bir yapıda değildir. Bu sitelere sahip kamu kurumlarının işlemlerinde, e-devlet olma yolunda gelişmeyi ifade edecek herhangi bir değişiklik mevcut değildir. Gelişmekte olan ülkelerdeki pek çok site bu kategoriye dahildir.

2- Tek Yönlü Enformasyon Sunan Siteler Kategorisi

Tek yönlü enformasyon sağlayan ve oldukça önemli orana sahip siteler ise başka kategoriye teşkil eder. Bu sitelerde kanunlar ve çeşitli idari düzenleme metinleri, kurumun işlemlerine ilişkin süreçler, kurumun görüş ve politikaları gibi konularda çok fazla enformasyon bulunur. Bu tür siteler sürekli olarak güncelleştirildiklerinde ve organize bir nitelik arz ettiklerinde, pek çok kullanıcı için faydalı olurlar. Bu kategorideki sitelerde, kullanıcıların ihtiyaçları kurumun kendisini tanıtmaktan daha ön plandadır. Bütün bunlara rağmen bu tür siteler, e-devlete olmanın göstergesi olacak nitelikte değildir. Çünkü formal işlemlerin on-line yapılmasını desteklememektedir. **Bir önceki kategoride olduğu gibi, bir site kurmak, tek başına, bir kurumun işlemleri yürütme şeklini değiştirmez.**

3- Kısmi İletişim İmkânı Veren Siteler Kategorisi

Üçüncü kategorideki web siteleri, bir önceki kategorideki sitelerin sahip olduğu özellikler yanında kullanıcıların, genellikle elektronik posta (e-posta, e-mail) aracılığı ile, kurumun yetkilileri ile iletişimine imkan tanımaktadır. Bu sitelerdeki bazı formlar download edilebilir. Ancak download edilerek çıktısı alınan bu formların, doldurulduktan sonra geleneksel yollarla ilgili kurumlara iletilmesi gerekir. Karmaşık işlemleri desteklemeyen bu sitelerde, kullanıcılar tarafından yöneltilen sorulara cevap alınabilir. Ancak yapılan bazı araştırmalara göre²² bu sitelere gönderilen e-postaların önemli bir kısmı cevapsız kalmaktadır. Bu durum başarılı bir e-devlete giden yolda müşteri odaklı, yeni bir örgüt kültürünün oluşturulmasının zaman alacağına işaret etmektedir.

²² Jupiter Communications tarafından Nisan 2000 tarihinde kamuya ait 81 sitede yapılan çalışmaya göre e-postaların %52'si cevapsız kalmış, sadece %12'si bir gün içinde cevaplandırılmıştır.

4- İşlemlerin On-Line Olarak Desteklendiği Siteler Kategorisi

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde her geçen gün hızla artan gelişmiş siteler bu kategoriye girmektedir. Bu sitelerde, vergi ödeme, sürücü belgesinin yenilenmesi, pasaport başvurusu, sosyal güvenlikle ilgili v.b. pek çok işlem on-line olarak desteklenir. Bazı siteler kullanıcılara, işlemlerinin hangi aşamada olduğunu takip ve kontrol etme imkanı tanır; verginin son ödeme tarihi, sahip olunan lisansın geçerlilik süresi gibi bazı konularda ilgilileri önceden bilgilendirir. Bu sitelerin kullanıcılara üst seviyede yardımcı olmak amacıyla, tamamen on-line hizmet sunabilmelerine karşın, hizmetleri genellikle telefon vb. klasik sistemlerle desteklenmektedir.

5- Bütüncül Nitelikli Siteler Kategorisi

Çok az sayıda olan bu kategorideki kamu kurumuna ait sitede, kurum içi hizmetlerden ziyade kullanıcıların ihtiyaçları esas alınarak hizmet sunulmaktadır. Bu sitelerde birçok kurumsal hizmet aynı hedefler ve sorumluluk bilinciyle sunulmaktadır. Bu kategorideki ideal bir sitede nihai hedef, e-devlet şeklinde bir bütün olarak hizmet etmektir. Bunun için vatandaşların birçok hizmete kamuya ait bir portal üzerinden ulaşması mümkün olmalıdır. **Örneğin, “Yeni bir iş kurmak için yapılması gereken işlemler nelerdir?” şeklinde bir soruyu internet ortamında ilgili portal’a ileten bir kişinin bu sorusunun ilgili tüm birimlere ileterek gerekli işlem, form ve yapılması gereken işlemlerin tespiti ve bunların ilgili şahsın e-posta kutusuna resmi bir şekilde gönderilmesi mümkün olmalıdır.** Sorunun sahibi olan kişi, e-posta kutusunda konuya ilişkin formların ve açıklamaların dosyalarını havi, yapması gerekli işlemleri açıklayan e-postayı en kısa sürede alabilmelidir.

Gelişmiş ülkeler kategorisinde yer alan ülkelere şümulü internet portalı oluşturmakta olanların ve oluşturmayı planladığını açıklayanların listesi oldukça uzun olup, bu listeye sürekli yenileri eklenmektedir. Bu listede yer alan ülkelere e-işlemlerin (e-transactions) işlem süresinin daha da kısalştırılması ve kapsamının artırılması için gerek merkezi hükümet gerekse yerel birimler düzeyinde çalışmalar yapılmaktadır. Bu ülkelere bazılarında portallar ileri seviyedeki bazı işlemler için öngörölmüş bile olsa, öngörülen bu işlemler tamamen on-line olarak yapılmaktadır.

Birçok e-devlet uygulaması için kamuya ait kapsamlı portallar oluşturulması hayati önemi haiz olmasına karşın, bu yöndeki uygulamalar sırasında ciddi zorluklarla mücadele etmek gerekmektedir. **E-devlete geçiş, kamu birimlerinin işlem süreçlerinde daha çok müşteri odaklı olma, daha az hiyerarşik yapı öngörme, prosedürleri yeniden düzenleme ve diğer birimlerle birlikte daha iyi nasıl çalışılacağını öğrenme gibi hususlar ile enformasyon teknolojilerinin yönetiminde değişikliği daha önce olmadık şekilde gerekli kılmaktadır.**

E-devlete geçişte teknoloji, tek başına, temel bir problem değildir. Teorik olarak internet insanların iletişim gücüne, halihazırda kullanılmakta olan iletişim standart ve protokolleri ile önemli katkı sağlayan bir platform oluşturur. İnternetin pek çok uygulamasının kamuya uyarlanması, özden çok şekle

müteallik bir husustur. Bunun anlamı özel sektör için uygun olan çözümlerin pek çoğunun, yapılacak birkaç küçük değişiklikle kamusal faaliyetler için de uygulanabilmesidir.

Konunun örgütsel yanı teknolojiden çok daha ciddi bir konudur. Başarılı bir e-devlet birimleri vatandaşları, müşterileri olarak görmek zorundadırlar ki; bu birçok örgüt için kültürel devrimi ifade eder. Kullanıcı odaklı örgüt haline gelmek, vatandaş odaklı olmak kaynak dağılımı ve kaynakların paylaşım önceliklerinde değişikliğe gitmeyi gerekli kılacaktır. Örneğin insan kaynağı açısından, idari hizmetlerden müşteri hizmetlerine doğru bir kayma söz konusu olacaktır. Daha önce işaret edildiği üzere, e-devlete geçiş kamuda her birimin iş süreçlerinin gözden geçirilmesini zorunlu kılacaktır. Bütün bunlar, formların dijital ve daha modern hale getirilmesinde daha fazlası demektir. Uygun gözden geçirme ve değişiklikler yapılırken, hangi işlemlerin yapılmaya devam edeceği, hangi birimlerin hangi görevleri yapacağı konusunda karar verilmesi gerekecektir. Kullanıcı odaklı birimlerde internet üzerinden hizmet verilirken güvenlik ve kişisel gizlilik faktörleri büyük önem taşır. Kurumların internet üzerinden güvenilir bir şekilde entegrasyonuna ihtiyaç vardır.

Kamu kuruluşları çalışanlarının yeteneklerini artırmalıdır. İnsanlar olmaksızın teknoloji kendi başına yararsızdır. Bu anlamda kamu çalışanları motive edilmelidir. Ancak bu motivasyon işten çıkarılma veya maaş kesintisi şeklinde değil, onlara daha fazla değer verme şeklinde olmalıdır. **Zihinsel dönüşüm devletin her kademesinde gerçekleşmelidir. E-posta alırken veya yollarken zorlanan veya internete nadiren giren “karar vericilerin” e-devlete geçişi gerçekleştirmeleri imkansızdır.**

E-devlete geçişte birimler arası koordinasyonun sağlanması zorunludur. Bu, merkezi ve büyük projelerin tercih edilmesi olarak anlaşılmalıdır. Tersine, mali, teknik ve politik nedenlerle büyük projelerin başarısızlık ihtimali; iyi tanımlanmış, kısa sürede gerçekleşecek şekilde takvime bağlanmış, göreceli olarak küçük ve mütevazı projelere göre çok yüksektir. Bununla birlikte, e-devlette, güvenlik ve kişisel gizlilik gibi konularda açıklanmış ve garanti edilmiş ortak bir vizyona ihtiyaç olduğu da unutulmamalıdır.

Güvenlik ve kişisel gizlilik konularının önemi nedeniyle pek çok ülkede, e-devlete yönelik bu alanları içermeyen ve düşük risk içeren hizmetlerde daha hızlı olmaktadır. Şu anda ülkelerin çoğu deneme-yanılma aşaması olarak da düşünülen, sınırlı ve az risk taşıyan bu alanlarda büyük oranda internete dahil olmaktadır. Bu aşama, e-devlete geçişte birinci aşama olarak kabul edilmektedir. Ancak, e-devlete talep arttıkça, işlemlerin daha güvenli olarak yapılması yönünde adımlar atılmakta ve ikinci aşamaya geçiş başlamaktadır. Bu aşamada, kamuya ait portallar daha geniş ölçekte on-line işlem yapmakta ve daha geniş bir entegrasyon gerçekleşmektedir.

IV.4- ELEKTRONİK DEVLETE DOĞRU GİDEN YOLDA DİKKAT EDİLECEK BAZI HUSUSLAR

Birçok ülkede kamu hizmetlerinin internete uyarlanması ve on-line hale gelmesi aşama aşama gerçekleştirilmektedir. Bu durum, ülkelerin uzun dönemli

hedeflerinin göz ardı edilmesi anlamına gelmemelidir. Aksine, e-devlette başarı gerçekçi projelere ve uzun vadeli vizyona sahip olunmaksızın temin edilemez. Aşağıdaki bölümde e-devlete giden yolda göz önünde bulundurulması gereken hususlardan bazıları yer almaktadır.

1- E-Devlet, Güvenilir ve Hızlı Teknolojik Altyapı Gerektirir.

E-devlet niteliğinde sunulan hizmetlere olan talebin hızla artması beklenmektedir. Bu talebin karşılanması önemlidir. Çünkü, talebin yoğun olduğu zaman dilimlerinde kamuya ait web sayfalarına ulaşmada sıkıntılar yaşandığı bir durumda bu web sayfalarının nasıl dizayn edildiğinin fazla bir önemi kalmamaktadır. Bu nedenle hızlı, sürekli erişebilirliği mümkün kılan teknolojiye sahip olunmalıdır. Kamu için güvenlik sorunu daha da önemlidir. Çok geniş ölçekte hizmet sunulduğu durumlarda, bazı alanlarda yaşanacak güvenlik sorunları tüm e-devlet projelerinin kredibilitesine zarar verebilir. Bu nedenle test edilmemiş teknolojilerden kaçınılmalı ve yazılımla ilgili çözümler sisteme mümkün olduğu kadar hızlı adapte edilmelidir. Gelişmekte olan ülkelerde internet üzerinde kamuya ait bir portal veya platform oluştururken veya bu yönde projeler geliştirilirken internet teknolojisi ile telekomünikasyon alt yapısının birbiri ile uyumlu olmasına dikkat edilmelidir. Bu ülkelerin durumlarına en uygun teknoloji tercihleri yapılmalıdır.

2- İşe Küçük ve Başarılı Uygulama Örnekleri İle Başlayın.

Büyük ve karmaşık projelerin başarısızlık ihtimali, mütevazı, kendi kendine işleyebilecek olan projelere göre çok daha yüksektir. Büyük projelerin tersine belli ölçekteki küçük projeler uygulanırken çok önemli tecrübeler edinilir. Başarılı uygulamalar neticesinde çalışanların motivasyonu artar ve e-devlet uygulamasında daha ileri aşamalara geçmeye zemin hazırlanır.

3- Dijital Devlet, Dijital Ortama Taşınmış Formlardan İbaret değildir.

E-devlet, kamu tarafından sunulan hizmetlerin yeniden şekillendirilmesini ve yapılan her işte vatandaşların ya da kullanıcıların ihtiyaçlarına odaklanılmasını gerektiren bir anlayışı ve bu anlayış etrafında yapılanmayı ifade eder.

4- Herkesin Kamu Hizmetlerinden On-line Olarak Yararlanmasının Mümkün Olmadığı Unutulmamalıdır.

İnternet kamu hizmetlerinin sunulmasında yeni bir kanal sunar. Bu hizmet kanalı bazı alanlarda ve durumlarda çok yaygın bir hal alabilir. Ancak kamusal hizmet sunumunda sosyal olguların dikkate alınarak geleneksel yöntemlerle hizmet sunulmasına da devam edilmesi gereklidir. Çünkü, vatandaşlardan bazılarının okuma yazması yoktur, okuma yazması bulunanlardan bazıları ise internet kullanımında zorlanırlar. Bazı vatandaşların ise internet erişim maliyetlerini karşılaması mümkün değildir. Tüm bu nedenlerle, kamusal hizmetlerin sunumunda geleneksel kanalların kısmen de olsa açık kalması gereklidir.

5- Mahremiyet ve Güvenlik Konuları Üzerinde Hassasiyetle Durulmalıdır.

Kamu kurumları, gerçek ve tüzel kişilere ait pek çok şahsî veya mahremiyeti olan bilgiyi toplar ve bunları saklar. Gerçek ve tüzel kişiler, şahsî veya gizlilik derecesi olan bilgilerin veya verilerin geleneksel yöntemlerle saklandığı kadar titiz bir biçimde muhafaza edileceği konusunda ikna edilmedikleri sürece e-devlet projeleri başarılı olamaz. Bu nedenle mahremiyet ve güvenlikle ilgili konular tanımlanmalı ve bunlar önceden açıklanmalıdır.

6- Kamunun Özel Sektöre Sunduğu Hizmetlere Öncelik Verilmelidir.

E-devlet tarafından sunulan hizmetlerde iş dünyasına yönelmesi, tüm ekonominin etkinliğini artıracığı gibi ekonominin tamamının rekabet gücünü de geliştirecektir. Bu tür hizmetlere örnek olarak gümrük hizmetleri, vergileme ve özel kesimden mal ve hizmet satın alınması işlemleri sayılabilir.

7- Vatandaşların Hizmetlerden On-line Olarak Yararlanması Teşvik Edilmelidir.

Bir e-devlet projesinin başarısı bir çok kullanıcıyı kendisine çekmesine bağlıdır. Bunun için vatandaşlar ve iş dünyası e-devlet hizmetlerinin kullanılabilirliği ve avantajları konusunda haberdar edilmelidirler. Bunun için küçük meblağlara mal olacak kampanyalar yapılabileceği gibi, on-line olarak yapılacak vergi iade başvuruları veya diğer vergi işlemlerinin daha kısa sürede tamamlanması gibi çeşitli teşvik unsurları kullanılabilir.

8- Liderlik ve Politik Taahhüdü Sağlayın.

E-devletle birlikte devlet bünyesindeki çeşitli birimler, devlet-vatandaş ve devlet-çalışan ilişkilerinde çok derin değişiklikler olacaktır. E-devletten önceki sisteme bu şekildeki kapsamlı karşı duruş, mümkün olan en üst düzeyde politik taahhüdü ve açık bir stratejik vizyonu gerektirir. Bu ise, e-devlete geçişte devletin bünyesindeki değişik birimler arasındaki muhtemel sorunları çözüme kavuşturma kapasitesine sahip olunmasını ve güçlü bir liderliği lüzumlu kılar.

9- Özel Sektörle Ortak Çalışma Alanlarını Araştırın

E-devlet projesinin uygulanması önemli yatırımları gerektirecektir. Bütçe kaynaklarına ilaveten fonlara veya özel sektör-kamu sektörü işbirliğini içeren finansman yöntemlerine ihtiyaç duyulabilecektir. Özel sektörle yapılacak ortak çalışmalar, aynı zamanda özel kesimde e-ticaret alanında oluşmuş tecrübelerden e-devlet projelerinde yararlanma imkanı da verecektir.

V- SONUÇ

Son onbeş yılda bilişim teknolojisindeki gelişmelerle birlikte, ekonominin kurum ve kuralları hızla değişmeye ve ekonomide "yenilik" başat rol oynamaya başlamıştır. Firmalar arası rekabette olduğu kadar uluslararası rekabette de yenilik en önemli unsur haline gelmiştir. Yeniliklerin, internet ve diğer iletişim imkanlarının artması ile birlikte hızla yayılması; yeniliği yapan firmaların

monopol gücü elde etmeleri, ticaretin küresel bir nitelik alması, vergi toplama yetkisi konusunda ortaya çıkan sorunlar yeni ekonomide devletin yeri ve fonksiyonunun ne olması gerektiği sorusunu gündeme getirmektedir.

Yeni ekonominin yukarıda verilen karakteristikleri devletin yapısında ciddi değişimleri zorunlu kılmaktadır. Devletin, Hobbes'un ifadesiyle Leviathan olmaktan çıkması, teknik ve dijital bir nitelik alması söz konusudur. Artık devasa bir hal almış, her tarafa yayılmış, kendini meşru güç kullanma tekelini elinde bulundurmak suretiyle hissettiren devletin yerini; yenilik ve gelişmeye açık, teknik, esnek nitelikli, düzenleyicilik görevi üstlenen, engelleyen değil, engelleri ortadan kaldıran bir devlet almak zorundadır. Yönetip kontrol eden devletin yerine, piyasanın kurum ve kurallara uygun ve etkin bir biçimde işlemlerini temin etmeye çalışan devlet geçmek durumundadır.

Yeni ekonomide devletin daha küçük olması, ancak koordinasyon görevi ifa eden daha işlevsel bir nitelik kazanması; yeniliklerin önünü açacak şekilde yasal düzenlemeler yapması, yeniliği teşvik etmesi, esnek bir yapıya kavuşması beklenmektedir. Devletten beklenen en önemli husus ise dijital hale gelmesidir. Dijital hale gelme, kamunun kendi kurum ve kuruluşları ile özel kesim arasında ağ ortamında işlem yapabilecek, bilgi alabilecek ve bilgi sunabilecek bir nitelik almasını ifade etmektedir.

KAYNAKLAR

AKYAZI, H. ve ARPAK, U.; "Elektronik Ticarete Ödeme Araçları", **Banka ve Ekonomik Yorumlar**, Haziran 2000.

ALADA, A.D.; **İktisat Felsefesi ve Belirsizlik**, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2000.

ATKINSON, R. D. & Others; "The States and the New Economy", **Monthly Labor Review**, November 1999.

ATKINSON, R. D. & COURT R. H.; "The New Economy: How Is It Different?", **Issues in Science and Technology**, Spring 1999.

BANK FOR INTERNATIONAL FOR SETTLEMENTS; **Implication for Central Banks of the Developent of Elektronik Money**, <http://www.bis.org/publ/bispo01.pdf>, 1996.

BEST, M.; **The New Competition; Institutions of Industrial Restructuring**, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 1993.

BULUTAY, T.; **Teknoloji ve İstihdam**, Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara, 10 Aralık 1996.

CANGİR, N.; "Elektronik Ticaret ya da İnternetin Vergilendirilmesi", **Yaklaşım Dergisi**, Eylül 1998.

COPPEL, J.; **E-Commerce: Impacts and Policy Challenges**, OECD Economics Department Working Papers No:252, ECO/WKP, 2000/25.

ERSOY, Z.; **Elektronik Ticaret ve Ticaret Noktaları**, İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi (İGEME), Ekim, 1999.

FRAUMENI, B.M. & Others; **Government Statistics: E-Commerce and the Elektronik Economy**, Federal Economics Statistics Advisory Committee (FESAC), June 15, 2000.

GÜNAYDIN, İ.; "Elektronik Ticaretin Vergi Politikası ve Vergi İdaresi Üzerinde Etkisi", **Banka-Mali ve Ekonomik Yorumlar**, Ağustos 2000.

GÜRAK, H.; "Ülkelerin Zenginliğinin Kaynağı Nedir?", **Banka ve Ekonomik Yorumlar**, Ocak 1999.

HİÇ, M.; **Para Teorisi**, Sermet Matbaası, İstanbul, 1973.

LANSKY, M.; (Book Review), **International Labour Review**, Vol. 139 No.2, 2000.

LYOTARD, J. F.; **Postmodern Durum**, (Çeviren: Ahmet Çiğdem), Vadi Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1994.

LOHR, S.; "Computer Age Gains Respect of Economists" **The New York Times**, April 14, 1999.

MCLURE, E. C.; "Electronic Commerce, State Sales Taxation, and Intergovernmental Fiscal Relations", **National Tax Journal**, V. L, N. 4, September, p.731.

OECD, *The Knowledge-Based Economy*, OECD/GD 96-102, Paris 1996.

SACHS, G.; "The Shocking Economic Effect of B2B", **Global Economics Paper**, 2000, No:37.

STIGLITZ, J.; (Senior Vice President and Chief Economist), **Public Policy for a Knowledge Economy** (speech), The World Bank Group London, U.K., January 27, 1999.

SOETE, L & WEEL, B. T.;, **Globalization, Tax Erosion and the Internet**, MERIT, October 1998.

SOLOW R.M.; "We'd Better Watch Out", **New York Times Book Review**, July 12, 1987.

TRIPLETT, J. E.; "Economic Statistics, the New Economy, and the Productivity Slowdown", **Business Economics**, April 1999.

TANZI, Vito, "Globalization, and the Work of Fiscal Termites", *Finance and Development*, March 2001, Vol. 38, Number 1.

UNCITRAL, **Model Law on Electronic Commerce**, General Assembly Resolution 51/162 of 16 December 1996.

UNCTAD, **Training in the Area of Electronic Commerce: Needs and Possibilities**, Trade and Development Board Commission on Enterprise, Business Facilitation and Development, Genova, 1998.

UNCTAD, **E-COMMERCE AND DEVELOPMENT REPORT**, 2001.

U.S. DEPARTMENT OF COMMERCE, **The Emerging Digital Economy II**, June 1999.

ÜLKEN, Y.; **Fiyat Teorisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1993.

ÜNSAL, E.; **Makro İktisat**, Art Ofset Matbaacılık, Ankara, 1999.

WTO, **Electronic Commerce and the Role of the WTO**, 1998.

İNTERNET ADRESLERİ

<http://www.goldmoney.com/futuremoney.html>.

<http://www.igeme.org.tr/tur/etrade/etkk/sunus.htm>.

http://www.neweconomyindex.org/section1_intro.html

<http://www.neweconomyindex.org/states/introduction.html>